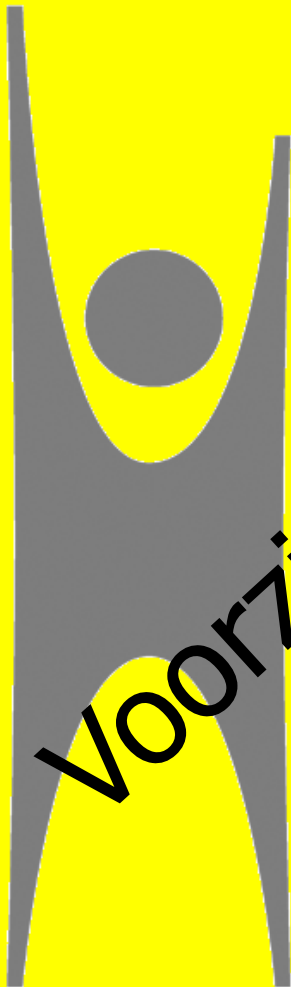

De Hugroniek

Maandblad van de afdelingen Groningen en Assen en omstreken van het Humanistisch Verbond

Jaargang 44, nr 6 - mei / juni 2014

Voorzitter gezocht

Uitnodiging seizoensafsluiting 21 juni 2014
Democratie in de hvo les
Jong HV ziet 'Jagten'

Bestuur afdeling Groningen

Voorzitter: Vacant

Secretaris: Vacant

Penningmeester: Hans Otermann,
e-mail: penningm.hvgron@gmail.com

Algemeen lid: Margot Brettschneider
e-mail: mar-
got.brettschneider@gmail.com

Algemeen lid: Dick Prak
e-mail: dhp@xs4all.nl

Postadres Bestuur zie:
Humanistisch Centrum

Bestuur afdeling Assen eo

Voorzitter: Johan Meijer
tel. 0592-408063 of 06-20426122
e-mail: HVAssen@kpnmail.nl

Secretaris: Fieneke Stronkhorst
tel. 0592-342720 of 06-21363223
e-mail: f.stronkhorst@gmail.com

Penningmeester: Ton Koster
tel. 0592-314450
e-mail: reiger.tk@ziggo.nl

Communicatiebeleid: Coos Salomé
e-mail: j.a.salome@home.nl

Postadres Bestuur:
Pottenbakkerstraat 49, 9403 VX Assen

Humanistisch centrum

W.A.Scholtenstraat 2,
9712 KW Groningen.
tel.050-3128750, met antwoordapparaat

e-mail: hv.groningen@planet.nl
Geopend voor bezoek: dinsdag van
10.30 tot 12.30 uur

Website afdeling Groningen

<http://www.humanistischverbond.nl/afdeling/groningen>
Redactie: Donald Elsas,

De Hugroniek

Tweemaandelijks uitgave van de afdeling Groningen en Assen eo van het Humanistisch Verbond.

Verschijningsdatum

Rond de helft van de onevenmaand

Sluitingsdatum voor de kopij

De 1ste van de voorafgaande maand

Redactieadres (tijdelijk)

Margot Brettschneider, e-mail:
margot.brettschneider@gmail.com
tel: 050-5410596

Redactie en grafische verzorging

Margot Brettschneider (tijdelijk)
Wim van Hardeveld (tijdelijk)

Drukkerij

Zalsman Groningen B.V.

Verzenden

Gerrit Vos en medewerkers
tel. 050-5416653

De Hugroniek op CD

Jeannette Stavenga-Visser,
tel. 050-5346602

Ledenadministratie

Voor adreswijzigingen etc.
Humanistisch Verbond,
Ledenadministratie, Postbus 75490,
1070 AL Amsterdam
tel. 020-5219000

Donatie

Penningmeester HV afd. Groningen
Rekening nr. NL56 INGB 0000 8446 58
Stichting Huisvesting HV Groningen
Rekening nr. NL10 INGB 0004 1988 73

***Voor andere adressen
zie omslag achterin***

AGENDA

Bijeenkomsten worden gehouden in het Humanistisch Centrum,
W.A. Scholtenstraat 2 te Groningen, tenzij anders vermeld

Wo 7 mei	avond	Start Introductie cursus Humanisme, 4 woensdag-avonden
Zo 25 mei	10.30 uur	Wandelen in het natuurgebied 'Kluivingsbos'
Za 21 jun	13.30 uur	Wereldhumanismedag en afsluiting van ons seizoen
Zo 22 jun	10.30 uur	Wandelen bij Schipborg
Za 27 sep		Opening seizoen 2014-2015

Voor de actuele agenda zie de website van:

HV afdeling Groningen <http://afdeling.humanistischverbond.nl/groningen/> → Agenda
HV Assen e.o. <http://afdeling.humanistischverbond.nl/assen/> → Agenda

---

INHOUD

Agenda	3
Uitnodiging seizoensafsluiting 21 juni 2014	4
Gandhi, Hitler en de Ethiek	6
Democratie in de hvo-les	7
Filmavond Jong HV met 'Jagten'	9
Nieuws uit de bibliotheek, nieuwe aanwinsten	10
Wandelingen Kluiverbos en Schipborg	13
Religie: omdat wij mens zijn	14
Vakantie academie	15
Uit de oude HV doos	16
Uitdaging aangaan: vindt bestuursleden	17
Van de redactie en fotocollage jong HV	18

Herhaalde mededeling

Uitnodiging seizoensafsluiting 21 juni 2014

Op **zaterdagmiddag 21 juni** zal het H.V. Assen een jaarlijks uitstapje verzorgen voor de afdelingen Assen en Groningen van het Humanistisch Verbond. Deze datum (de langste dag van het jaar) is tot internationale dag van het humanisme gekozen als uiting van levensoptimisme.

Na het interessante bezoek aan het klooster van Aduard, vorig jaar, georganiseerd door de afdeling Groningen, is nu Drenthe weer aan de beurt.

De seizoensafsluiting is dit jaar in: **Veenhuizen**, een voormalige dwangkolonie, waar meer dan honderd Rijksmonumenten getuigen van een uniek verleden. Veenhuizen prijkt op de voorlopige Werelderfgoedlijst van Unesco. We brengen een bezoek aan het gevangenis­museum en aan “De Rode Pannen”, een gevangenis binnen de gevangenis.

Een Humanistisch Raadsheer/vrouw van Justitie zal een beschouwing over vrijheid, detentie en humanisme geven, onder het genot van kopje koffie of thee.

De middag begint om 13:30 uur bij het gevangenis­museum en zal naar verwachting om ca. 17:00 uur zijn afgelopen. Er is dan nog de gelegenheid om gezamenlijk na te praten onder het genot van een broodje en een kopje soep.

Wilt u meedoen aan deze (leerzame) middag, meldt u dan aan bij:
Fieneke Stronkhorst:

e-mail: f.stronkhorst@gmail.com of telefonisch: 0592-342720 / 06-21363223
Opgaven dienen uiterlijk 14 juni a.s. binnen te zijn.

Voor het aanbieden of aanvragen van vervoer, kunt u contact opnemen:
HV Assen: *Johan Meijer*, e-mail: HVAssen@kpnmail.nl of
telefonisch: 0592-408063 / 06-20426122.

HV Groningen: *Dick Prak*, e-mail: dhp@xs4all.nl of
telefonisch: 050-5272946 / 06-24380247

Locatie:

**Nationaal Gevangenis­museum,
Oude Gracht 1, 9341 AA Veenhuizen
Tel. (0592) 388264.
www.gevangenis­museum.nl**

ROUTE­BESCHRIJVING

Per AUTO

Vanuit de richting Assen:

Op de A28 (richting Assen) neemt u de afslag Assen Centrum, aan het eind van de afslag linksaf richting Norg. Volg de borden richting Norg. Neem vervolgens de afslag Veenhuizen. U volgt de weg langs het kanaal. In Veenhuizen neemt u aan het einde van de bebouwde kom, de vijfde afslag rechts naar het Gevangenis­museum. De route naar het museum is bewegwijzerd.

Vanuit de richting Drachten :

Neem de N381 naar Oosterwolde. Ter hoogte van Oosterwolde neemt u de N919 naar Oosterwolde centrum en rijdt u rechtdoor tot u Veenhuizen nadert. Daarna volgt u de bewegwijzering naar het Gevangenis­museum.

Bij het museum is volop GRATIS PARKEERGELEGENHEID.

Per OPENBAAR VERVOER

Vanaf station Assen neemt u bus 14 richting Drachten. Vanaf halte Generaal van de Boschweg in Veenhuizen is het ongeveer 10 minuten lopen naar het museum.

Wij zien u graag op 21 juni 's middags in Veenhuizen

Noot van de redactie:

Dienst Justitiële Inrichtingen
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Humanistische geestelijke verzorging

'Een mens in detentie blijft altijd en in de eerste plaats een mens'

De humanistisch geestelijk verzorgers zijn er voor alle ingeslotenen die behoefte hebben aan niet-gods­dienstige geestelijke verzorging. Er werken 30 humanisten bij de Dienst Geestelijke Verzorging. Zij werken ook in opdracht van het Humanistisch Verbond en zijn opgeleid aan de Universiteit van Humanistiek. In alle DJI-inrichtingen (gevangenis­sen, jeugd­inrichtingen, Tbs-klinieken en vreemdelingen­bewing) is een humanist aanwezig. Naast individuele gesprekken en groepsgesprekken houden zij iedere 14 dagen een bezinningsbijeenkomst. De humanisten werken nauw samen met vrijwilligers van Humanitas.

Van de website van de Dienst Justitiële Inrichtingen

Gandhi, Hitler en de Ethiek

Een afgezaagd onderwerp: goed en kwaad. We raken er nooit over uitgepraat. Waarom niet? Omdat we er nooit uitkomen. Pater Frans is dood. Iemand heeft godverdomme Pater Frans doodgemaakt.

Ik denk dat pater Frans een goed mens was, en dat hij goede dingen deed. En wat was dan dat goede dat ik denk dat hij deed? Voor andere mensen zorgen, die het moeilijk hadden, voor gehandicapten, voor kinderen, volwassenen, christenen, moslims. Niet hechten aan bezit, aan geld, aan eer en roem. Niet bang zijn voor zijn eigen hachje. Dat soort dingen bewonder ik blijkaar.

Die persoon die pater Frans doodschoot, dat lijkt me een rotzak. Die deed iets wat slecht was. Hij maakte iemand dood die voor veel mensen iets betekende, die heel geliefd was. En ik begrijp niet voor wie of wat die moord iets goeds zou kunnen betekenen.

Wacht even.

Ik matig mij een oordeel aan over iemand die ik niet ken, waar ik niets van weet. Als ik even nadenk krijg ik het vermoeden dat iemand doodmaken niet zomaar iets is. Wie zoiets doet heeft daar redenen voor. In het geval van pater Frans ken ik die redenen niet. Ik begrijp alleen niet hoe iemand daar 'goede' redenen voor zou kunnen hebben. Maar waarop baseer ik mijn oordeel over iets wat ik niet begrijp? Dat onbegrip, dat is iets verontrustends. Ik vind dat onaangenaam en ik wil er van af. Door me er een oordeel over te veroorloven maak ik me er gemakkelijk van af. Met mijn oordeel - een veroordeling - verhef ik mij boven een medemens

die iets deed wat ik niet begrijp en verafschuw. Kijk eens, ik ben veel beter dan die persoon want ik weet wel wat goed en kwaad is en hij/zij blijkbaar niet. Maar in feite is hij/zij een medemens en men kan niet uitsluiten dat die mens van mening was dat de moord een goede daad was. Mijn mening tegenover zijn/haar mening - nou èn?

En hoe zit het dan met mijn beoordeling van pater Frans? Die meneer ken ik ook niet echt, ik heb wat over hem in de krant gelezen en dat is het wel. Ik weet van pater Frans ook niet waarom hij deed wat hij deed. Ik vermoed dat zijn denkbeelden over wat goed is en slecht nogal op de mijne lijken. Door hem te bewonderen maak ik me er weer gemakkelijk van af. Want ik ga echt niet doen wat hij deed. Ik blijf lekker hier burgerlijk zitten in een comfortabel huis met goed eten en drinken en vrienden en kennissen die aardig voor mij zijn en een geliefde om te vertroetelen en door vertroeteld te worden. Ik denk zelfs dat dat goed is voor mij en de mensen die mij dierbaar zijn. En hoe verhoudt zich dan dat goed met het goede dat ik meen te zien in pater Frans (Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Desmond Tutu, Nelson Mandela, de Dalai Lama, Moeder Theresa, Jezus Christus voor mijn part)? Je leven offeren voor iets hogers dan jij, is dat het ultieme goede? Zo ja, waarom doe ik dat dan zelf niet? Omdat ik

slecht ben? Kom nou.

Dus:

Over wat goed is of niet kunnen mensen van mening verschillen. Er is geen definitief uitgangspunt waaruit men zou kunnen afleiden wie er gelijk heeft. Je hebt niets anders dan je eigen gevoel en de meningen die uit dat gevoel voortkomen. En: er kan ook een verschil zijn tussen goedheid die je bewondert in anderen en wat je goed vindt voor jezelf. Ook daar kan geen definitief oordeel over worden geveld. We kunnen niet allemaal gaan leven als pater Frans of Moeder Theresa. Als het je levensvervulling is om te proberen anderen een prettig (er) leven te verschaffen moeten er

ook mensen zijn aan wie prettig leven besteed is.

Al met al zitten we in een nogal lastig parket. Ik denk dat ieder van ons voor zichzelf ideeën heeft over wat goed is en wat niet, en ik denk dat het voor ieder van ons het beste is om aan die ideeën trouw te blijven en te proberen ernaar te leven. Ik hoop dat er overeenkomsten zijn tussen al die opvattingen over goed en kwaad die de mensen hebben. Het is een uiterst moeilijk karwei om er achter te komen wat we gemeenschappelijk hebben. We houden vast aan de hoop dat we iets gemeenschappelijks hebben en we blijven proberen het te vinden. Veel meer kunnen we niet doen.

Democratie in de hvo-les

JEANNETTE VAN ROSEVELT

De verkiezingen die er dit jaar zijn (gemeente en Europese) inspireerden mij om in de hvo-lessen van de groepen 7/8 op verschillende scholen aandacht te besteden aan democratie.

Burgerschapskunde is tegenwoordig een verplicht onderwerp bij basisscholen.

Onderdelen als identiteit en democratie zijn ook van wezenlijk belang binnen het humanisme en onderdeel van de lessen humanistische vorming.

In de hvo-lessen heb ik de leerlingen hun eigen waarden laten onderzoeken met de daarbij behorende normen. Welke waarden zijn voor jou het allerbelangrijkst?

Groepjes met dezelfde waarden vormden een eigen "partij" en bedachten punten die voor hen van belang zijn voor hun omgeving, ge-

meente, Nederland of de hele wereld. We bespraken de huidige grote politieke partijen en de waarden en achtergronden van deze partijen.

In een jeugdjournaaluitzending van 2012 gaven de politici zelf een goed beeld van hun partij.

Waar dat mogelijk was hebben we deze uitzending in de klas bekeken. >>>

Er werden 2 items naar voren gebracht: Bezuinigen of belastingen verhogen en moeten dan de rijken meer betalen of moet iedereen dan meer betalen?

Het 2^e item betrof Europa. Is het goed dat we steeds geld uitleenen aan de eurolanden die in de problemen zijn? Zien we daar ooit nog wat van terug? Of moeten we uit de euro en minder samenwerken met de Europese landen?

Deze items werden ook door de leerlingen besproken. De leerlingen kwamen tot goed beargumenteerde stellingname, al waren ze het niet altijd met elkaar eens. Dat hoeft ook niet. Ook de echte politieke partijen hebben daar verschillende ideeën over.

Enkele opmerkingen van leerlingen:

- De belastingen moeten niet omhoog, we betalen al genoeg belasting.
- De rijken betalen nu al zoveel meer dan de armen.

- Er kan wel bezuinigd worden op wegen.
- Er kan wel bezuinigd worden op onderwijs: Meer leerlingen in 1 klas!
- Er kan wel bezuinigd worden op ontwikkelingshulp.
- We moeten in de euro blijven, dat is handig voor de vakanties.
- Terug naar de gulden is veel te ingewikkeld en gaat veel te veel geld kosten.
- We hebben de andere Europese landen nodig, want Nederland is te klein om alles alleen op te lossen.

Tot slot hielden we verkiezingen. Natuurlijk vond iedereen zijn eigen partij het beste. Daarom mocht je niet op je eigen partij stemmen.

In deze lessen hebben de leerlingen geleerd om hun eigen waarden om te zetten in standpunten en deze ten opzichte van anderen te verdedigen. Ze hebben meer inzicht gekregen in het verschijnsel democratie en de politieke partijen. Vaardigheden die hen zeer goed van pas komen om verantwoordelijke burgers te worden. Hierbij treft u ook een foto en een door de leerlingen gemaakt partijaffiche aan.

Filmavond Jong HV met 'Jagten'

Op zaterdagavond 3 mei verzamelde zich een groep jonge humanisten in het Humanistisch Centrum om de film 'Jagten' te bekijken.

Deze Deense film uit 2012, geregisseerd door Thomas Vinterberg (bekend van Festen), gaat onder andere over vriendschap en vooroordelen. De held in het verhaal is Lucas die na een scheiding zijn leven net weer op orde begint de krijgen. Hij heeft een nieuwe baan als kleuterleider, een nieuwe vriendin en zijn zoon die hij niet veel meer mocht zien, staat op het om punt bij hem in te trekken. Hij woont al zijn hele leven in hetzelfde dorp met de vrienden die hij van kinds af aan kent. Een veilige haven zo lijkt het. Dan gebeurt er iets onverwachts: Klara, een 5-jarige leerling, beschuldigt Lucas van seksueel misbruik. Wanneer het verhaal zich door het dorp verspreidt, is het gedaan met de rust in de kleine, hechte gemeenschap en wordt Lucas het mikpunt van een moderne heksenjacht.

Nabespreking

Tijdens de nabespreking kwam naar voren dat iedereen het een goede film vond met sterk acteerwerk van Mads Mikkelsen. De beklemmende sfeer kwam goed over. Lucas wekte zowel bewondering als vervreemding in zijn stugge en agressieve verdediging van zichzelf. Sommigen van ons zouden in zijn situatie allang uit angst of uit rationele overwegingen de luwte hebben opgezocht. Het deel van de dorpsgemeenschap dat snel klaarstond met -bij wijze van spreken- de

fakkels en hooivorken kon uiteraard op ons misprijzen rekenen (tolerante humanisten die we hopen te zijn). Toch moesten we bekennen dat we onze eigen kinderen ook weg zouden houden van iemand die alleen nog maar beschuldigd wordt van dergelijke aantijgingen.

Eigen ervaringen

Er werd ook gesproken over vooroordelen die we zelf hebben ervaren: blond dus dom, werkzoekend dus luie uitkeringstrekker, psycholoog dus kan door je heen kijken. Over het algemeen valt het mee met de vooroordelen die we zelf ervaren. Een van de deelnemers is er ooit zelf onterecht van beschuldigd een kind te hebben geslagen. Zij kon echter op meer nuance en begrip rekenen van haar omgeving en in die situatie werd niet zomaar het kind geloofd. Een andere deelnemer werkt als vrijwilliger met een man die daadwerkelijk een pedoseksueel delict heeft gepleegd. Het is zijn taak en van andere vrijwilligers om een sociaal netwerk om de delinquent te vormen waarmee de kans op terugval zal verminderen. Door sommige mensen zou je dan wellicht als 'pedovriendje' bestempeld kunnen worden maar ook dit blijkt gelukkig niet de praktijk. In onze eigen omgeving lijken we dus op een gezonde dosis redelijkheid en tolerantie te kunnen rekenen.

Ivo Hengst

>>> pag 16

Jeannette Stavenga-Visser, bibliothecaris
tel. 050 5346602, e-mail jmstavenga-visser@planet.nl

Nieuws uit de bibliotheek

Nieuwe aanwinsten

Christa Anbeek

Overlevingskunst.

Leven met de dood van een ander.

Uitgave Ten Have 2010

Christa Anbeek (1961) verloor, toen ze midden twintig was, in korte tijd haar vader, moeder en haar broer. In een latere fase verloor ze haar partner. Zo veel verdriet, pijn en chaos - wat doet dat met je, en hoe kom je daar doorheen.

'Overlevingskunst' is het verslag van haar onderzoek langs psychologen, filosofen en schrijvers, die wat te zeggen hebben over sterfelijkheid en de dood van de mens. Ze hoopte bij hen iets te vinden wat steun kan bieden in haar situatie.

Het verslag begint met een brief aan haar dochter (Roos) om haar deelgenoot te maken van haar reis, en waarin ze de hoop uitspreekt dat ze haar dochter een beetje kan helpen de weg te wijzen voor haar leven. Na elk hoofdstuk (er zijn er zes) geeft Anbeek onder het kopje 'Stapstenen' haar bevindingen aan Roos weer. Op deze wijze verbindt ze haar opgedane kennis van onder andere de existentiële psychotherapie van Irvin Yalom, de humanistische filosofen Wilhelm Schmidt en Joep Dohmen, de schrijfsters Anna Enquist en Kristien Hemmerechts en de Natuurfilosofen met haar eigen ervaringen. Zo valt haar op dat de benadering van Yalom vooral voortkomt uit zijn eigen angst voor de dood. Zijn visie is dat je je

eigen dood onder ogen moet zien, en vervolgens wel iets van je eigen leven moet maken. Voor Anbeek geldt dat ze niet zozeer bang is voor haar eigen dood, maar verscheurd is geraakt door het verlies van haar dierbaren. Daarom zoekt ze niet de eenzaamheid van zichzelf, maar is ze juist op zoek naar verbinding met anderen.

In het hoofdstuk over de hedendaagse filosofie van de levenskunst gaat het onder andere over, hoe wij zelf ons leven inrichten en welke waarden hierbij een rol spelen. Belangrijke vraag is hier: Hoe te leven? De dood is de begrenzing van het leven. Het

bestaan is fundamenteel dubbelzinnig: er zijn dagen van geluk en dagen van wanhoop. Levenskunst geeft adviezen en oefeningen om voor jezelf te zorgen, voor je lichaam en geest. Veel van die oefeningen praktiseerde Anbeek al zelf en ze loopt dan ook op tegen de vraag: Hoeveel invloed kan ik eigenlijk uitoefenen op mezelf? Je reacties worden toch ook mede bepaald door hoe je bent opgevoed, de kennis die je hebt opgedaan, en of je goede mensen om je heen hebt die je kunnen ondersteunen. Anbeek concludeert dat het beoefenen van levenskunst mogelijk werkt in kalme tijden, maar in tijden van storm moet je overleven en heb je geen oog voor het maken van een levenskunstwerk. Bovendien vindt ze de adviezen te mannelijk, te bedacht, te beheerst en afstandelijk.

In het hoofdstuk - Vrouwen en overlevingskunst - onderzoekt Anbeek hoe en of vrouwen anders op verdriet reageren. Zowel Enquist als Hemmerchts hebben dierbaren verloren en in hun werk , gedichten, verhalen en romans tonen ze de heftigheid van hun gevoelens: de bitterheid, het afgrijzen, de wanhoop, het verlangen naar de verloren nabijheid. Hier dus geen gematigdheid of het streven er naar, zoals in de levenskunst benadrukt wordt. Het protest en de woede die zij tonen voelt Anbeek ook, en ook het gevoel dat we er alleen voor staan in het leven. Maar ze wil ook dat het anders is, dat ze zich verbonden weet met anderen.

In de achtereenvolgende hoofdstukken neemt ze ons kritisch mee langs visies van Pim van Lommel over 'dood is niet dood'; het Tibetaans boeddhisme en zen over de dood, en

tenslotte de visie over de dood vanuit de levenswetenschappen. En van alles neemt ze wat van mee. In haar slotbrief aan haar dochter omschrijft ze haar ervaringen aldus:

“In deze brief vind je tal van voorbeelden hoe je met verbroken verbindingen om kunt gaan: huilen en schreeuwen, geloven dat de ander er nog is, jezelf in de stroom van het leven werpen, je autonomie herstellen, nieuwe betrokkenheid creëren, mediteren, nog iets voor de ander doen, jezelf als magnifiek onderdeel van de natuur zien, berusten in het onvermijdelijke en genieten van momenten van geluk. Het blijven noodoplossingen. Je kunt de dood geen echte betekenis geven. Er is geen zin in de dood, uit alles blijkt dat er slechts zin is in het leven”(p. 213).

Christa Anbeek is universitair hoofd-docent bestaansfilosofie aan de Universiteit voor Humanistiek en sinds september 2013 Bijzonder Hoogleraar Remonstrantse theologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

>>>

Rob Riemen

*De universiteit van het leven
Gesprekken met negentien uitgevers, musici, schrijvers, filosofen, wetenschappers en een vakbondsm.*

*Nexus 65, Uitave Nexus Instituut
Tilburg, 2013*

Nexus 65 is een jubileumuitgave van Rob Riemen, oprichter en hoofdredacteur van Nexus. De titel 'De universiteit van het leven' ontleende hij aan een uitspraak van zijn moeder, die zelf nooit in de gelegenheid was om naar school te gaan. Zij was ervan overtuigd dat levenservaring tot levenswijsheid leidt. En dat noemde zij 'de universiteit van het leven'. Riemen sprak met negentien vrienden die reeds een lange levensreis gemaakt hebben. Daarbij stelde hij twee vragen: 'Vertel mij over je leven' en 'Wat heeft het leven je geleerd?'. De weergave van de gesprekken geven een prachtig historisch document over de mooie en ook minder mooie aspecten van het leven van de hieronder genoemde personen.

- Jordi Savall, *barokmusicus*
- Peter Mayer, *uitgever van o.a. Rushdies The Satanic Verses*
- Louis Begley, *schrijver en overlevende van de Holocaust*
- Frido Mann, *kleinzoon van Thomas Mann*
- Bernard Haitink, *dirigent*
- Philippe de Montebello, *directeur van het Metropolitan Museum of Art, New York*

- Benedetta Craveri, *letterkundige*
- Simon Schama, *historicus*
- Avishai Margalit, *filosoof*
- Prins El Hassan Bin Talal, *wereldburger*
- Nuria Schoenberg-Nono, *dochter van Arnold Schönberg*
- Todd Gitlin, *Amerikaans activist*
- Antonio Damasio, *neurowetenschapper*
- Russell Sherman, *pianist*
- David Dubal, *pianoleraar aan de Juilliard School of Music*
- André Schiffrin, *uitgever van o.a. Noam Chomsky*
- Ismail Serageldin, *directeur van de Bibliotheek van Alexandrië*
- Andreas Landshoff, *uitgever*
- Toon Riemen, *vakbondsm.*

Het Nexus Instituut, opgericht in 1994, bestudeert het Europese cultuurgoed in zijn kunstzinnige, levensbeschouwelijke en filosofische samenhang, om zo inzicht te bieden in eigentijdse vragen en uitdagend vorm te geven aan het cultuurfilosofisch debat. Nexus wil zich op deze wijze scharen in de Europese humanistische traditie.

Wandelingen

De HV Wandelgroep gaat op:

- ① **Zondagmorgen 25 mei a.s.** wandelen in het natuurgebied 'Kluivingsbos' van Natuurmonumenten bij het Paterswoldsemeer.

We gaan ons verzamelen om 10.30 uur op de parkeerplaats van het (Fletcher) Familiehôtel, Groningerweg, Paterswolde.
We gaan dan samen naar de startplaats.

Van de redactie: Informatie van de website van Natuurmonumenten

Over dit natuurgebied

Ten noorden van Paterswolde ligt het Kluivingsbos. Hier ontmoeten eikenbos, weiland en hooiland elkaar aan weerszijden van het beekje de Leijenloop. Je kan in dit kleine bescheiden bos vrij wandelen op de wegen en paden. In het Kluivingsbos krijgt de natuur de kans om zich ongestoord te ontwikkelen.

Zo ontstaat er een natuurlijk, gevarieerd bos vol insecten, zoogdieren, varen en andere bijzondere planten.

- ② **Zondagmorgen 22 juni a.s.** wandelen bij Schipborg

We verzamelen ons om 10.30 uur bij café 'de Drentse AA', Ruitenweg 2, 9469 PN Schipborg.

Door het stroomdal van het Schipborgschiep en langs het smalle dal van het Zeegserloopje. Verder fraaie zandwegen, een stuifzandgebied en veenplassen.

U bent van harte welkom om mee te wandelen en na te praten.

Contact kunt u opnemen met: Lien van Herwerden, tel. 050-4061258

Religie: omdat wij mens zijn

-12-

Nederland behoorde tot voor kort bij de zogeheten christelijke naties: het katholicisme en protestantisme hadden grote invloed op onze samenleving. Maar wij zijn in de op wereldschaal beschouwde nogal uitzonderlijke toestand terecht gekomen, dat waarschijnlijk slechts de helft van onze bevolking zich nog als christelijk-gelovig beschouwt. Dit is ongetwijfeld mede te wijten aan het feit dat modernisering van godsdienstige opvattingen des te moeilijker blijkt naarmate men bepaalde teksten en gebruiken als heilig en onaantastbaar wil handhaven.

In wetenschappelijke kringen mag oude kennis aangevuld, verbeterd of zelfs geheel herzien worden. Hoe zit dat met het in de Bijbel geopenbaarde? Kan het desnoods worden gecorrigeerd, uitgebreid of afgeslankt? In het verleden zijn toch ook wel diverse religieuze opvattingen en voorschriften getransformeerd door zogeheten hervormers, of zelfs vervangen door minder pro- en anti-wetenschappelijk gefundeerde idealen?

In onze westerse samenleving staan filosofische twijfel en vrij onderzoek al eeuwenlang in gespannen verhouding

tot dogmatische overtuigdheid en onderwerping van geestelijke vermogens aan het gezag van heilige instituties en de macht van maatschappelijke structuren. De behoudende gelovigen hebben zich daarbij vaak pogen

te rechtvaardigen met vanuit rationeel oogpunt gezien dubieuze argumenten, terwijl anderzijds ook sommige vooruitstrevende wetenschappers meer conclusies trekken uit hun ontdekkingen dan strikt verantwoord was.

Het zijn vooral de Katholieke Kerk en een aantal orthodox-protestantse gezindten die zich keerden tegen moderne ontwikkelingen: het pre-wetenschappelijke wereldbeeld moest plaats maken voor dat van een geheel andere kosmos; de idee van onmiddellijk door God geschapen veelsoortig leven werd vervangen door die van een miljoenenjarige evolutie; psychologisch onderzoek richtte zich ondermeer ook op verschijnselen als imaginatie, projectie, rationalisatie, en de rol die deze spelen in het godsdienstig beleven en beschouwen; emancipatie-bewegingen, van rassen, vrouwen, arbeiders, homo's of wie ook, konden stevast rekenen op verzet bij de blanke gelovigen, de nieuwe eeuw zal misschien inhaalpogingen van diverse kerken te zien geven. Dat zou kunnen helpen om voor wie dat wensen aan het eigenlijke probleem van het christelijke geloof toe te komen.

Het betreft hier namelijk een godsdienstig beleven, waarvan het kenmerkende gemakkelijk blijkt te worden genegeerd door andersgelovigen en on-godsdienstige beschouwers. Rudolf Otto gaf met de titel van zijn meesterwerk „Het heilige”, precies aan waar het om ging bij de schrijvers van de Bijbel. De kern van de zaak is niet alleen het eeuwige dat verschijnt door de sluier van het tijdelijke; nee, het is het huiveren voor de Eeuwige. Dus ook niet het goddelijke, maar God doet ons vrezen en beven op

een wijze die anders is dan het bang zijn voor iemand of iets. God is namelijk "heilig", de mens beseft dat hij dat nu juist helemaal niet is.

Het gevoel van ontzag dat velen wel eens bevangt ten aanzien van het bestaan überhaupt van alles, waarbij we de categorieën mooi en lelijk, goed en slecht, hoe en wat overstijgen, dat gevoel wordt door gelovigen ook nog gepasseerd in hun beleving van "de vreeze des Heren". Het tegen-

deel van de numineuze waarde is dan de numineuze ónwaarde of waardeeloosheid. In ons alledaagse bestaan blijven wij ver onder de maat, leven wij zonder diep besef van God, plegen wij als schepsel heiligschennis ten opzichte van de schepper. En juist door dit besef van "zonde" verheft de pure "vrees" zich tot het gevoel, dat men als alledaags wezen niet waard is in de nabijheid van het heilige te staan.

Literatuur: "Het Heilige", Rudolf Otto (1917) Laatste vertaling bij De Appelbloesem Pers, Amsterdam 2002

DE VAKANTIEACADEMIE

GELUKZALIGHEID OP KRETA

CURSUSSEN FILOSOFIE MET TOPDOCENTEN - WORKSHOPS - WANDELEN

Vakantie academie

Graag wil ik andere H.V. leden informeren over de Vakantie Academie op Kreta. Ik kreeg ter gelegenheid van mijn pensionering een cursus aangeboden, en na enig googelen vond ik de cursus: 'de kunst van het ouder worden'. Deze cursus werd vorig jaar op Kreta gegeven door Joep Dohmen. Het bleek dat hij dit voorjaar onder de naam: 'Het leven als reis' aangeboden werd. Ik ga daar dus samen met mijn man aan deelnemen, begin juni. En nu weet ik ook dat de Vakantie Academie nog veel meer interessante cursussen aanbiedt. Joep Dohmen doet ook een cursus 'Over oude en nieuwe waarden en er zijn ook weken met andere filosofen. Bovendien ook cursussen over literatuur, wandelcursussen en creatieve workshops.

Meer informatie vind je op: www.vakantieacademie.com

Elzelien van Duijn

DE VAKANTIEACADEMIE

GELUKZALIGHEID OP KRETA

CURSUSSEN FILOSOFIE MET TOPDOCENTEN - WORKSHOPS - WANDELEN

Uit de oude HV doos

Ik stam uit een verzamel- en bewaarfamilie. En dat is soms vervelend, maar vaak ook vermakelijk en interessant.

Bij huisopruiming in ons familiehuis in Enschede vonden we een wereld aan documenten, briefjes, foto's en folders uit de vorige eeuw. Vaak in dozen met stapeltjes papieren over hetzelfde onderwerp, maar vaak ook 'alles door elkaar'. Je kunt je er uren in verliezen.

Ook van het Humanistisch Verbond kwamen we het nodige tegen, o.a. uit de jaren zeventig, waaronder het blad de Humanist van januari 1975. Het voorblad en een ingezonden brief met een nog steeds actueel onderwerp heb ik gekozen om af te drukken.

Oh ja, het huis was oorspronkelijk van mijn opa, HV lid en oma.

Meer 'uit de oude HV-doo's' in een volgende Hugroniek.

Margot Brettschneider

Gé Tielens: „Oud zit fout”

De bejaarden maken meer dan tien procent van onze bevolking uit; bijna anderhalf miljoen mensen die voor een goed deel opzij geschoven zijn of soms „voor hun eigen bestwil” opgeborgen zijn in tehuizen. Als zij zeggen dat zij niet te klagen hebben, moet men dat zo letterlijk mogelijk opvatten. Het karakteriseert hun machteloos berusten. De bejaarden zijn een „probleem” geworden.

Gé Tielens gaat na welke de fundamentele oorzaken zijn van het bejaardenprobleem:

- het veranderde gezin, dat veel mensen in de kou laat staan
  - de meedogenloze competitie in de wereld van de arbeid
  - het ontoereikende onderwijssysteem
- Daarnaast analyseert hij de reactie van de samenleving op de veranderde betekenis van het ouder worden, die zich uit in:
- apartheidspolitiek van de sociale dienstverlening
  - de onderschatting van de ouderen
  - de bolwerkmentaliteit van het welzijnswerk.

Tegelijk worden de mogelijkheden aangegeven om in dit alles verandering teweeg te brengen. Een verandering waarmee wij zelf moeten beginnen. We dienen ons te realiseren dat vrijwel ieder echtpaar tussen de 50 en 55 jaar voortaan op zichzelf is aangewezen en de basis moet scheppen om een zinvol leven zonder kinderen, maar vol nieuwe contacten en bezigheden te leiden. Uitgeverij Ambo, Balthoven ± f 10,—.

Uitdaging aangaan: vindt bestuursleden

Het bestuur van HV Groningen gaat de uitdaging aan nieuwe bestuursleden te vinden. Dat is niet vrijblijvend, we moeten wel!

Na onze Algemene Ledenvergadering van maart jl. is het bestuur namelijk als volgt samengesteld:

Voorzitter:	vacant
Penningmeester, voorzitter a.i.:	Hans Otermann
Secretaris:	vacant
Lid:	Dick Prak
Lid:	Margot Brettschneider

U ziet het, vacatures op belangrijke posten.

Ons wacht de schone taak om samen met u op zoek te gaan naar mensen die het humanisme een warm hart toedragen en daar ook bestuurlijk een bijdrage aan willen en kunnen leveren.

Wij willen graag onze afdeling vernieuwen, meer uitdragen naar buiten, samenwerking zoeken, nieuwe activiteiten ontplooiën, verjongen. Natuurlijk beseffen we dat dit een enorme klus is, maar wel één die energie kan geven, aanspraak doet op creativiteit.

We zijn in overleg gegaan, met onszelf en de jonge humanisten.

We hebben gebrainstormd, ideeën en suggesties voor een voorzittersprofiel geïnventariseerd.

Aan het profiel werken we verder.

Het zoeken naar een externe kandidaat sluiten we niet uit.

Doet u mee? Reageer!

Dick Prak: dhp@xs4all.nl of 050-5272946

Van de redactie

Lezers van de Hugroniek, hoe gaan we verder.....

Tot op heden hebben we in 2014 maandelijks zorg kunnen dragen voor een Hugroniek op uw deurmat. Wij hebben de tijdelijke redactie op ons genomen na het plotselinge overlijden in december jl. van Hans van Dijk.

Tot nu toe lukt het ons wonderwel om de Hugroniek maandelijks te voltooien. Met plezier ook nog en natuurlijk met hulp en bijdragen van vele anderen.

Nu staat onze vakantie voor de deur. Een zeer plezierig vooruitzicht. Wij reizen af naar Scandinavië. Een maand lang, heen langs de fjorden en over ruige hoogvlakten van Noorwegen en terug.... Zweden of Finland?

Met dat vooruitzicht hebben de besturen en de werkgroep Communicatie ingestemd om in mei een dubbelnummer uit te geven: Hugroniek mei-juni 2014.

Maar hoe verder?

Wij hebben voorgesteld om de frequentie van de Hugroniek te verlagen. Dan zien wij als tijdelijke redactie wel mogelijkheden om door te gaan. Dat voorstel maakt deel uit van het communicatieplan dat van de werkgroep komt en op de bestuurstafel ligt.

Normaal gesproken komt er geen Hugroniek uit in de zomermaanden. Aangezien wij dan gelouterd terug zijn van vakantie willen we met alle plezier een zomernummer uitgeven: Hugroniek juli-augustus 2014.

Na de zomer is het duidelijk hoe het verder gaat met de uitgave van onze Hugroniek. U hoort er meer van!

Redactie a.i.:

Margot Brettschneider, Wim van Hardeveld

Jonge Humanisten

ENKELE NUTTIGE ADRESSEN

Coördinatie van activiteiten

bibliotheek:

Jeannette Stavenga-Visser
tel.: 050-5346602

discussie 'humanisme nu':

Hans Reddingius,
tel.: 050-5345750

exposities in humanistisch centrum:

Margo van Ulsen
tel.: 050-5417341

eten met gespreksstof:

Gerrit Botke,
tel.: 06-21800348

gespreksgroep Haren, waarnemend:

Lien van Herwerden,
tel.: 050-4061258

gespreksgroep Hegggesprak:

Joop Hippe
tel.: 0592-407175

infogroep:

Bep Hiddema
tel.: 050-8503761

lees- en literatuurgroep:

Watze Hiddema
tel.: 050-8503761

platform voor religie en levensbeschouwing:

Marijke van de Hel
e-mail: marijkevandehel@gmail.com

wandelingen:

Lien van Herwerden
tel.: 050-4061258

Jong HV (tot ca 35-40 jaar)

Ivo Hengst,
e-mail: ivo_hengst@hotmail.com

Humanistisch Vormingsonderwijs

- HVO in het onderwijs: Dienstencentrum GVO en HVO:
www.gvoenhvo.nl
- HVO opleiding: www.hvo.nl

Thuisbezoek

Henny Stada,
Aak 16, 9606 PZ Kropswolde
tel. 0598-320706
E-mail: henny.stada@gmail.com

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Via coördinatie Drenthe,
tel.: 0900-3302020

Geestelijke verzorging

Universitair Medisch Centrum Groningen:

Agaath Heijboer,
tel.: 050-3613884 of 050-3612030
e-mail: a.a.heijboer@umcg.nl

Wildervanckhuis en Westerhaven:

Hilda Schipper-Baptist,
woensdag 10.00-16.00 uur
donderdag 10.00-16.00 uur

Humanistische geestelijke verzorging bij inrichtingen van justitie

Dr. S. van Mesdagkliniek, Groningen
Jeanette van de Meijde,
tel.: 050-5221221

Penetentiere inrichting Ter Apel
Eva Boer, tel. (werk): 08807-42165

e-mail (werk): e.boer@dji.minjus.nl

Praktijk voor geestelijke begeleiding

Mirabelle A. Schaub-de Jong,
tel.: 06-20732179 of 050-5252253

Praktijk voor levensvragen, Humanistisch raadsvrouw

Hilda Schipper-Baptist,
Rijksweg 19, 9917 PS Wirdum.
telefonisch bereikbaar na 19.00 uur:
0596-571349

Humanitas afdeling Groningen

Het Humanistisch Centrum Groningen

W.A. Scholtenstraat 2,
9712 KW Groningen.
Telefoon: 050-3128750, met ant-
woord apparaat.
e-mail: hvgroningeneo@gmail.com

Dit centrum is de thuisbasis van de afdeling Groningen van het Humanistisch Verbond. Het bevindt zich op vijf minuten lopen van de Matinitoren.

Er worden bijeenkomsten gehouden en er zijn regelmatig exposities. Er is er een collectie boeken en andere publicaties over humanisme en aanverwante onderwerpen. Deze kunt u raadplegen of lenen.

Het centrum is geopend voor bezoekers op dinsdag van 10.30 tot 12.30 uur.

Dan zijn vrijwilligers aanwezig om u te ontvangen en informatie te verstrekken.

Loop eens binnen voor een kopje koffie of thee, om de bibliotheek te raadplegen of om een expositie te bekijken.

Indien onbestelbaar, s.v.p. retour aan:
Humanistisch Verbond Groningen,
W.A. Scholtenstraat 2,
9712 KW Groningen.

Zaalhuur

De zaal is te huur, voor bijvoorbeeld een vergadering, lezing of een cursus. Allerlei faciliteiten zijn aanwezig. Contactpersoon: Gerrit Botke, e-mail: